

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ДОКАЗІВ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ ТА ЗАРУБІЖНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Нікітенко В.М.

аспірант Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

Статтю присвячено порівнянню норм вітчизняного та зарубіжного кримінального законодавства у сфері відповідальності за фальсифікацію доказів. Автор аналізує статті кримінальних кодексів зарубіжних держав, які встановлюють відповідальність за злочини, пов'язані із фальсифікацією доказів, та приходять до висновку щодо необхідності вдосконалення відповідних статей Кримінального кодексу України

Статья посвящена сравнению норм отечественного и зарубежного уголовного законодательства в сфере ответственности за фальсификацию доказательств. Автор анализирует статьи уголовных кодексов зарубежных стран, которые устанавливают ответственность за преступления, связанные с фальсификацией доказательств, и приходит к выводу о необходимости совершенствования соответствующих статей Уголовного кодекса Украины.

The article is devoted over norms of domestic and international criminal law in the area of responsibility for the falsification of evidence. The author analyzes the criminal article foreign codes that establish responsibility for the crimes related to the falsification of evidence, and concludes on the need to improve the relevant statute Criminal Code of Ukraine.

Ключові слова: фальсифікація доказів, порівняльне право, зарубіжне кримінальне законодавство.

Постановка проблеми. На сьогодні існує достатньо фактів використання сфальсифікованих доказів у будь-якій формі судочинства, що призводить до суспільно небезпечних наслідків (перешкоджання встановлення істини у справі, винесення незаконного судового рішення, протидія розслідуванню та судовому розгляду кримінального провадження чи справи іншого виду судочинства тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такі вітчизняні вчені – юристи, як О.О. Кваша, О.М. Костенко, В.Н. Кубальський, В.В. Кудрявцев, В.В. Кузнецов, А.В. Ландіна, М.В. Сийплові, В.І. Тютюгін, В.Я. Тацій, Є.В. Фесенко, Ю.С. Шемшученко, В.Ю. Шепітько, М.В. Шепітько, Б.В. Щур приділяли увагу окремим питанням протидії фальсифікації доказів в аспекті кримінальної відповідальності за деякі злочини проти правосуддя. Однак, комплексного порівняльно-правового дослідження українськими науковцями у цій сфері не проводилося.

Виявити прогалини та переваги вітчизняного кримінального законодавства у сфері відповідальності за фальсифікацію доказів можливо, звернувшись до законів про кримінальну відповідальність зарубіжних держав. М. Ансель зазначав, що «вивчення зарубіжного права відкриває перед юристом нові горизонти, дозволяючи йому краще пізнавати право своєї країни, бо специфічні риси цього права особливо чітко виявляються в порівнянні з іншими системами. Порівняння здатне озброїти юриста ідеями та аргументами, які не можна отримати навіть при дуже гарному знанні тільки власного права» [1, с.38].

У багатьох державах значного розвитку отримали порівняльно-правові дослідження, метою яких є вивчення закономірностей розвитку сучасних правових систем, удосконалення національних законодавств та поглиблення міжнародного співробітництва у галузі юриспруденції. Такі дослідження сприяють не лише вирішенню існуючих проблем, а й виявленню та вдосконаленню нових актуальних питань.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є встановлення недоліків вітчизняного кримінального законодавства в частині відповідальності за фальсифікацію доказів та пропозиції щодо їх усунення на основі порівняльного аналізу окремих норм Кримінальних кодексів (далі – КК) України та деяких зарубіжних держав.

Основний матеріал дослідження. З точки зору лексичного тлумачення словосполучення «фальсифікація доказів» до його смислового обсягу включені такі дії, як підробка, підміна та спотворення. До цього поняття також слід віднести штучне створення доказів, зокрема виготовлення підроблених предметів і документів з метою надання їх ознак речових доказів, імітація слідів злочину, схилення осіб до завідомо неправдивих показань та інші подібні дії, що вчиняються з метою створення підстав для винесення незаконного процесуального рішення у будь-якій формі судочинства.

У даному дослідженні ми пропонуємо порівняти кримінальні законодавства держав ряду європейських та інших країн із вітчизняним кримінальним законодавством.

Перша група країн, КК яких були проаналізовані, – це країни пострадянського простору, оскільки упродовж значного проміжку часу їх законодавство, у тому числі і вітчизняне, формувалося однаково. Із набуттям незалежності кримінальні законодавства цих країн мали певні відмінності. Так, КК Республіки Казахстан містить ст. 416 «Фальсифікація доказів та оперативно-розшукових матеріалів», що передбачає відповідальність за: фальсифікацію доказів по цивільній справі особою, яка бере участь у справі, або її представником (ч. 1); фальсифікацію доказів у справах про адміністративні правопорушення, вчинене службовою особою, уповноваженою складати відповідний протокол (ч. 2); фальсифікацію оперативно-розшукових матеріалів або протоколів негласних слідчих дій або додатків до них працівником органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність (ч. 3); фальсифікацію доказів у кримінальному судочинстві особою, яка здійснює досудове розслідування, прокурором, спеціалістом, що приймає участь у процесуальних діях чи захисником (ч. 4); діяння, передбачені ч.ч. 1-4 цієї статті, що спричинило винесення неправосудного вироку, рішення або іншого судового акту (ч. 5); фальсифікацію доказів по кримінальній справі про тяжкий чи особливо тяжкий злочин, а так само фальсифікація доказів, яка потягла тяжкі наслідки (ч. 6) [2].

Досліджуючи кримінальні законодавства інших пострадянських держав, Волкова І.О. вказує, що більшість з них (Азербайджанська Республіка – ст. 294 КК, Республіка Білорусь – ст. 395 КК, Російська Федерація – ст. 303 КК, Республіка Молдова – ст. 310 КК, Республіка Грузія – ст.ст. 369, 369-1 КК, Киргизька Республіка – ст. 326 КК) також містять окрему норму, якою передбачено кримінальну відповідальність за фальсифікацію доказів, в тій чи іншій мірі подібній до ст. 416 КК Республіки Казахстан [3, с. 31]. У зв'язку з цим, ми вважаємо, що немає сенсу детально аналізувати КК зазначених республік. До цього слід додати, що ч. 2 ст. 395 КК Республіки Білорусь до суб'єктів фальсифікації доказів включає не тільки посадових осіб дізнання, слідства і прокуратури, а також і суддю [4]. У ч. 1 ст. 310 КК Республіки Молдова встановлена відповідальність за фальсифікацію доказів в цивільному чи кримінальному процесі особою, яка бере участь у справі, чи його представником. За ч. 2 настає відповідальність за перелічені в ч. 1 дії, вчинені посадовою особою. Суб'єктом злочину за ч. 3 є адвокат, що вчинив передбачені в ч. 1 дії при укладенні угоди про визнання вини [5]. На відміну від КК вказаних країн, КК Республіки Таджикистан (ст.358) та КК Республіки Узбекистан (ст. 238) не містять такої окремої норми, проте під фальсифікацією доказів мають на увазі лише завідомо неправдиве показання [6, с. 52].

Дещо по-іншому сформульована диспозиція ст. 289 «Фальсифікація доказів» КК Латвійської Республіки, відповідно до якої передбачена відповідальність за створення завідомо неправдивих доказів чи приховування наявних доказів, вчинені суддею чи особою, що здійснює досудове розслідування». Слід відмітити, що термін «фальсифікація», ураховуючи його лексичне значення, не включає таке діяння, як приховування наявних доказів. Також цим кодексом визнані караними такі діяння, що можуть перешкоджати встановленню істини у справі, як: 1) умисна невідача предметів, документів та інших матеріалів, які можуть мати значення доказів в кримінальній справі, установі досудового розгляду чи суду, що витребували їх у особи, яка не є підозрюваною, обвинуваченою чи підсудною (ст. 306); 2) викрадення, умисне знищення, пошкодження чи підробку матеріалів кримінальної справи (ст. 307) [7].

Ураховуючи євроінтеграційні процеси України, у тому числі у галузі кримінального законодавства, варто проаналізувати КК окремих європейських держав, які, на наш погляд, є найбільш прогресивними та найновішими у частині встановлення відповідальності за фальсифікацію доказів. У контексті викладеного, ми вважаємо, що КК Франції та Іспанії найбільш повно відповідають вимогам сучасності у цій сфері.

Так, статті КК Франції, що встановлюють відповідальність за злочини, пов'язані із фальсифікацією доказів, включено до відділу II «Про перешкоджання здійсненню правосуддя» глави IV «Про посягання на здійснення правосуддя» та глави I «Про підроблення» розділу IV «Про посягання на суспільну довіру». Так, ст. 434-4 визнано караним діянням, вчинене з метою перешкоджання встановленню істини, що виявляється у: 1) зміні стану місць вчинення злочину чи проступку шляхом спотворення, фальсифікації чи стирання відбитків або слідів або шляхом підкидання, переміщення чи знищення будь-яких предметів (п. 1); 2) знищенні, вилученні, приховуванні чи спотворенні будь-якого державного чи приватного документу або предмету, здатного полегшити розкриття злочину чи проступку, пошук доказів чи засудження винних (п. 2). У разі вчинення вказаних діянь особою, покликану в силу своїх обов'язків сприяти встановленню істини, покарання суттєво

збільшується. Якщо будь – яка особа знала про існування доказів невинуватості особи, тимчасово взяту під варту або засудженої за злочин, що виразилося в умисному утриманні від негайної дачі про це показань судовим або адміністративним органам влади передбачає покарання за ст. 434-11. Караним також є діяння, що полягає у використанні обіцянок, подарунків, тиску, погроз, побоїв, хитрощів чи обману в ході судового процесу для схилення іншої особи до давання неправдивих показань або до тримання від давання показань (ст. 434-15). Експерт притягується до кримінальної відповідальності за ст. 434-20 у разі фальсифікації своїх письмових висновків чи усних показань або результатів експертиз. У ст. 441-1 визначено, що підробленням є спотворення істини, вчинене різним способом, у будь-якому письмовому тексті або іншому носії інформації, яке може бути доказом якогось права чи факту з юридичними наслідками. По суті мова йде про фальсифікацію документів чи їх матеріальних носіїв, що заборонено цією нормою. За підроблення документа або його використання, що видається органом державного управління передбачена відповідальність за ст. 441-2. Покарання призначається також за зловмисне зберігання підроблених документів відповідно до ст. 441-3 [8].

Норми кримінального законодавства, що забороняють фальсифікацію доказів, законодавець Іспанії передбачив у розділі XVIII «Про фальсифікації» (ст.ст. 386-403). Так, притягується до відповідальності посадова особа або державний службовець, який при виконанні своїх обов'язків вчинить підроблення документів такими способами: 1) змінить в документі суттєвий елемент чи реквізит; 2) підробить цілком або частково, ввівши в обману щодо його справжності; 3) напише в акті про участь осіб, яких в дійсності не було, чи припише присутнім особам заяви або дії, що відрізняються від тих, які вони здійснювали насправді; 4) схибив жодним словом у викладі подій (ст. 390). За ст. 392 караним визнається підроблення приватною особою державного офіційного або комерційного документа способом, зазначеним у підпунктах 1)-3) ст. 390. Також злочином вважається надання до суду або використання: 1) свідомо підробленого документа з метою завдання шкоди третій особі (ст. 393); 2) завідомо неправдивого документа для заподіяння шкоди іншій особі (ст. 396). Крім того, КК Іспанії містить норми, якими також заборонено діяння, пов'язані із фальсифікацією доказів, зокрема Главу VI «Про неправдиве свідчення» (ст.ст. 458-462) та Главу VII «Про обструкцію правосуддю і порушення професійного обов'язку» (ст.463- 467). За ст. 458 до кримінальної відповідальності притягується свідок, який дасть неправдиві показання в судовому засіданні (ч. 1). Кримінальне покарання за ст. 461 встановлюється за умисне надання фальшивого свідка, експерта чи перекладача (ч. 1); за ч. 2 – тому, хто свідомо надасть суду фальшиві документи. За цією статтею покарання також призначається, якщо злочин було вчинено адвокатом, прокурором, соціальним службовцем чи представником прокуратури під час професійної діяльності або виконання своїх функцій. Згідно із ст. 464 до кримінальної відповідальності притягується особа, яка вчиняє такі діяння: 1) насильством чи залякуванням спробує прямо чи опосередковано вплинути на заявника, сторону чи обвинуваченого, адвоката, прокурора, експерта, перекладача або свідка в процесі для того, щоб той змінив свою процесуальну позицію (ч. 1); 2) вчинить будь – яку дію, що посягатиме на життя, недоторканість, свободу, статеvu свободу чи майно в якості помсти особам, вказаним в попередній частині, за їх діяльність в судовому процесі (ч. 2). За ст. 465 кримінально караними є діяння адвокатів, прокурорів щодо знищення, зіпсування або приховування документів чи дій, про які вони отримали повідомлення в силу свого положення (ч. 1), а також такі ж діяння, вчинені приватною особою (ч. 2) [9].

КК ФРН у § 269 розділу 23 «Підробка даних, значущих для отримання доказів» встановлює відповідальність особи, яка з метою обману в правозастосовній діяльності збирає або змінює дані, значимі для отримання доказів, таким чином, що відбувається сприйняття підроблених чи сфальсифікованих документів або використовує подібним чином зібрані чи змінені дані [10].

У § 293 «Підроблення доказів» розділу 12 «Злочини проти достовірності документів та засобів доказування» КК Австрійської Республіки передбачена відповідальність того, хто «виготовляє фальшивий доказ чи підробляє справжній, якщо він діє з наміром, що такий доказ буде використаний в судовому чи адміністративному процесі». Суб'єктом даного злочину може бути будь-яка особа, яка перекручує, підробляє докази або їх використовує у суді. Відповідно до § 295 цього кодексу до кримінальної відповідальності притягується особа за знищення, пошкодження чи приховування засобу доказування, яке призначене для використання в судовому чи адміністративному процесі [11, с. 264-265].

Параграфи КК Данії, якими визнано караними діяння, пов'язані із фальсифікацією доказів, включено до глави 17 «Неправдиві докази та неправдиве обвинувачення» (§158-165) та глави 19 «Злочини щодо доказів» (§171-179). Так, передбачена відповідальність: 1) за давання неправдивих доказів у національному та іноземному суді (§158); 2) за подання неправдивого доказу особою, якій пред'явлено обвинувачення в порядку державних кримінальних процедур (§159); 3) за неправдиві показання будь-якою особою з метою, щоб невинній особі було пред'явлено обвинувачення або вона була засуджена, або до неї могли застосовуватися правові наслідки, а також за знищення, спотворення або усунення доказу або подання помилкового доказу з метою, щоб будь-якій особі було пред'явлено обвинувачення або вона була засуджена за вчинення злочину (§164). У ч. 1 § 171 зазначено, що особа з наміром здійснення обману з будь-якого питання, пов'язаного з правовими наслідками, використовує підроблений документ визнається винним у підробці документів. Також у цьому параграфі вказано, що документом є письмове твердження з іменем автора, призначене для використання або використовується як доказ будь-якого права (ч. 2), а документ є підробленими, якщо він виходить не від автора, зазначеного на ньому або в ньому, будь-що додано або змінено іншою особою, крім автора (ч. 3). Інші параграфи глави 19 КК Данії передбачають відповідальність за незаконні дії з документами, які можуть бути доказами у будь-якому питанні, пов'язаному із правовими наслідками. За § 178 караним визнано дії особи, яка знищує, усуває або робить недійсним повністю або частково доказ, який може бути використаний з будь-якого питання [12, с. 140-145, 147-153].

Відповідно до ст. 225 розділу XII «Підроблення документів» Книги 2 КК Голландії до відповідальності притягується особа, яка шляхом обману виготовляє або фальсифікує документ, що є доказом будь-якого факту, з метою використання його як справжнього і нефальсифікованого або для використання його іншими особами. За ст. 360 розділу XXVIII «Злочини, пов'язані із зловживаннями по посаді» цієї Книги передбачена відповідальність публічного службовця або особи, яка виконує постійно чи тимчасово будь-яку публічну посаду, за внесення недостовірних записів до книг або реєстрів, призначені виключно для адміністративного контролю, або фальсифікують такі книги або реєстри. Караним визнані діяння особи, зазначеної у ст. 360, яка умисно привласнює, руйнує, псує або робить непридатним предмет, призначений для використання в якості доказу, або правовий акт, документи або реєстри [13].

Глава 14 «Про злочини, пов'язані із фальсифікацією» КК Швеції включає 12 статей. Стаття 1 наголошує, що виготовлення або використання фальшивого документу, а так само зміна чи доповнення справжнього документу, доведеного експертизою, визнається злочином за підроблення документів. Під документом розуміється протокол, контракт, вексель, довідка або інший документ, складений як доказ, або важливий як доказ. Також визнається злочином знищення (ст. 4), використання фальшивого (ст. 9) та приховування (ст. 12) документа [14].

Відповідно до § 120 глави 11 «Посадові злочини» КК Норвегії до відповідальності притягується лише посадова особа, яка умисно робить в офіційному документі неправильний запис або приховує правду [15, с. 130-131].

Законодавець Республіки Болгарія злочини, пов'язані із фальсифікацією доказів, розмістив в окремі глави КК. Зокрема, глава 9 «Підроблення документів» цілком присвячена виготовленню та використанню сфальсифікованого (підробленого) документу, включаючи його знищення або приховування, вчинене як загальним суб'єктом (ст. ст. 308, 309, 312-319), так і службовою особою (ст.ст. 310, 311). У розділ 3 «Злочини проти правосуддя» глави 8 «Злочини проти діяльності державних органів та громадських організацій» передбачено кримінальну відповідальність за незаконні примусові заходи з метою отримання від обвинуваченого, свідка або експерта визнання, показання або висновки, вчинені представником влади (ст. 287). Окремим злочином визнається виготовлення та використання будь-якою особою підробленого технічного запису, а також його переробка та знищення, чим вводиться в оману орган судової влади щодо дійсних обставин (ст. 287а) [16].

Статті КК Республіки Польща, якими визнано караними діяння фальсифікуючого характеру, об'єднані у главу XXX «Злочини проти правосуддя». Встановлена кримінальна відповідальність за: 1) надання неправдивих показань свідком; експертом, спеціалістом, перекладачем – висновків або переказу, що можуть бути використані як докази у будь-якій формі судочинства (ст. 233); 2) неправдиве обвинувачення особи у вчиненні злочину органом, покликаному здійснювати переслідування або виносити рішення у справах про злочини, у тому числі податкових, чи проступках (ст. 234); 3) штучне створення доказів або інші такі діяння, спрямовані на переслідування особи, яка завідомо невинна у вчиненні злочину, у тому числі податкового, або проступку (ст. 235); 4) приховування доказів

невинуватості особи, підозрюваної у скоєнні злочину, у тому числі податкового, або проступку (ст. 236); 5) застосування насильства або протизаконної погрози з метою впливу на свідка, експерта, перекладача, обвинувача або обвинуваченого (ст. 245); 6) застосування насильства, протизаконної погрози чи знущання над іншою особою, вчинене публічною посадовою особою або особою, яка діє за її дорученням, з метою отримання певних показань, пояснень, інформації або заяви (ст. 246) [17].

КК Туреччини містить ст. 296 глави 6 «Приховування злочинів та знищення доказів злочину» розділу 4, якою передбачено відповідальність непрямого співучасника злочину, який сприяє заплутуванню проведення офіційного розслідування або укріттю винної особи від офіційного, знаючи місце приховування особи, або знищить, змінить або пошкодить ознаки і докази злочину [18].

Проведеним дослідженням встановлено, що норми, які регламентують відповідальність за фальсифікацію доказів, закріплені у КК багатьох держав, втім, підходи законодавців щодо врегулювання цього питання є різними.

Зокрема, КК більшості республік пострадянського простору містять спеціальну норму, яка передбачає відповідальність за фальсифікацію доказів. У КК деяких зарубіжних країн (ФРН, Австрія, Польща, Норвегія, Болгарія, Швеція, Данія, Іспанія, Франція) відсутня така окрема норма, а діяння, що віднесені до вказаного терміну, кваліфікуються за іншими статтями КК. Незважаючи на те, що КК розглянутих нами деяких країн визначають фальсифікацію доказів як самостійний кваліфікований склад злочину, проте у диспозиціях відповідних статтях не наведено переліку діянь, що охоплюються цим злочином. А наявність такої спеціальної норми не означає більш ефективнішу протидію цим негативним явищам.

КК України, подібно до КК проаналізованих європейських держав, також включає спеціальні статті, якими встановлена заборона на вчинення окремих діянь, пов'язаних із фальсифікацією доказів. Зокрема, ст. 357 КК передбачено відповідальність за викрадення, умисне знищення, вилучення, пошкодження чи приховування офіційних документів; ст. 358 КК – за виготовлення та використання підроблених документів у будь – якій формі судочинства загальним суб'єктом злочину; ст. 366 КК – якщо вказані дії вчинені спеціальним суб'єктом; ст.ст. 364, 365 КК – за підміну речових доказів і документів, їх підкидання з метою подальшого вилучення та визнання доказами, штучного створення обстановки неіснуючого злочину, імітацію чи знищення слідів злочину, скоєних спеціальним суб'єктом злочину; ст. 373 КК – за примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку прокурора, слідчого або працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність; ст. 384 КК – за завідомо неправдиве показання свідка чи потерпілого або завідомо неправдивий висновок експерта, а також завідомо неправдивий переклад; ст. 386 КК – за примушування свідка, потерпілого, експерта до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погроз або їх підкуп з тією самою метою.

Здійшене порівняльне дослідження дало змогу виявити схожі риси та відмінності між нормами вітчизняного і зарубіжного КК, які встановлюють відповідальність за фальсифікацію доказів.

З'ясовано, що до КК Іспанії, Австрії, Латвії, Польщі, Франції, Голландії, Туреччини, Болгарії передбачають кримінальну відповідальність за знищення, пошкодження, вилучення справжніх, а також за надання сфальсифікованих (підроблених) доказів, передбачених відповідними нормами процесуальних законів. За КК України визнається караними аналогічні діяння, які вчиняються лише з документами (ст.ст. 357, 358, 364, 366). А протиправні маніпуляції із предметами, що можуть бути використані як речові докази, не перебувають під забороною вітчизняного КК.

Приховуванню доказів присвячені окремі статті КК Франції, Голландії, Латвії, Польщі, Туреччини. КК України передбачає кримінальну відповідальність тільки за приховування офіційних документів (ст. 357).

КК Франції містить окремі статті за неправдиві свідчення, спотворення перекладачем змісту документів та фальсифікацію експертом своїх письмових висновків чи усних показань, або результатів експертиз на відміну від КК України, в якому аналогічні діяння об'єднані в одну норму (ст. 384).

Законодавці Франції, Іспанії, Польщі, Болгарії визнають кримінально караними такі діяння, як схиляння особи шляхом підкупу, залякування, насильства або інших дій до давання неправдивих показань, що по суті є штучне створення доказів. В залежності від суб'єкту злочину КК України містить подібні норми, зокрема ст.ст. 373, 386.

Варто зазначити, що такі країни, як ФРН, Австрія, Норвегія, Швеція, Данія фальсифікацію доказів розглядають як підроблення документів та кримінальна

відповідальність встановлюється лише за це діяння. За КК України значно розширений перелік суспільно небезпечних діянь, що охоплюються вказаним терміном. Зазначимо, що найменше відмінностей із КК України в частині встановлення відповідальності за підроблення документів, мають КК Швеції, Данії та Іспанії, які містять подібні норми.

Суб'єктом фальсифікації за КК Іспанії, Австрії, Данії може бути будь – яка особа, що спотворює, підробляє або використовує в суді докази. До суб'єктів зазначених діянь у кримінальному судочинстві Веденеєва Т.А. пропонує включити спеціаліста, потерпілого, а також суддю, секретаря судового засідання та помічника судді [19, с. 7]. Ми підтримуємо позицію цього автора та до переліку вказаних суб'єктів, на нашу думку, слід додати працівників апарату суду, оскільки вказані особи можуть мати доступ до доказів та вчинити будь – які маніпуляції з ними. За КК України не всі з перелічених осіб включені до суб'єктів злочинів, пов'язаних із фальсифікацією доказів. Так, секретар судового засідання умисно вносить до журналу (протоколу) судового засідання – документу, який також є доказом, недостовірні відомості. Проте ця особа не підлягає відповідальності ні за службове підроблення (ст. 366 КК), оскільки не є службовою особою, ні за підроблення (ст. 358 КК), оскільки по формі вказаний документи не змінений.

Висновки. Проведене порівняльне дослідження продемонструвало, що відповідальність за фальсифікацію доказів передбачена у всіх розглянутих нами зарубіжних кримінальних кодексах, а отже такі діяння є дійсно суспільно небезпечними. Врахування зарубіжного досвіду протидії фальсифікації доказів надасть можливість вітчизняному законодавцю удосконалити ст.ст. 357, 358, 364, 366, 384 КК, що, на нашу думку, допоможе підвищити ефективність боротьби із таким негативним явищем.

Література:

1. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права // Очерки сравнительного права: Сб. – М.: Прогресс, 1981. – С. 38 - 41.
2. Уголовный кодекс Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252
3. Волкова И.А. Ответственность за фальсификацию доказательств по уголовному делу: дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2005. – 169с.
4. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://etalonline.by/?type=text&regnum=НК9900275>
5. Уголовный кодекс Республики Молдова / Вступительная статья канд. юрид. наук А И Лукашова — СПб. Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. — 408с.
6. Будаева Ю.В. Уголовно – правовые проблемы борьбы с фальсификацией доказательств: дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2004. – 217 с.
7. Уголовный кодекс Латвийской Республики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424>
8. Уголовный кодекс Франции / Науч. редактирование канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой; пер. с франц. и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. - 650 с.
9. Уголовный кодекс Испании [Текст] / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Ф.М. Решетникова. - М.: ЗЕРЦАЛО, 1998. – 218с
10. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242733>
11. Уголовный кодекс Австрии. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 352 с.
12. Уголовный кодекс Дании / Науч. ред.: Беляев С.С. (Пер.); Пер.: Рычев А. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 2001. - 171 с.
13. Уголовный кодекс Голландии [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://web1.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242430>
14. Уголовный кодекс Швеции [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://adhdportal.com/book_1889.html.
15. Уголовный кодекс Норвегии. Научное редактирование и вступительная статья д.ю.н., проф. Ю.В. Голика, пер. с норв. А.В. Жмени. СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. - 188с.
16. Уголовный кодекс Республики Болгарии [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1245689>.

17. Уголовный кодекс Республики Польша [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID = 1246817>
18. Уголовный кодекс Турции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zarubejye.com/law/law15.htm>
19. *Веденеева Т.А.* Уголовно-правовая характеристика доказательств : автореф. дисс....канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2011. – 19с.